

міну навчання, що дає економічний ефект; поповнення кращими студентами груп університету шляхом зарахування за рейтингом на вільні місця випускників коледжу, а головне, підготовка для системи освіти професійно компетентних педагогів, здатних жити в гармонії з суспільством і природою, з внутрішньою потребою до саморозвитку та самовдосконалення.

Література

1. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-

методичний аспект). Монографія. — Запоріжжя: Запорізький державний університет, 2003. — 442 с.

2. Загальна психологія / За заг. ред. акад. С. Д. Максименка. Підручник. — 2-е вид., перероблене і доп. — Вінниця: Нова книга, 2004. — 704 с.

3. Творчість і технології в наукових дослідженнях непервної професійної освіти: Наукове видання / За заг. ред. С. О. Сисоевої. — К.: КІМ, 2008. — 424 с.

4. Моделювання виховної діяльності в системі професійної підготовки студентів: теорія, практика, програми / За ред. А. Й. Капської. Упоряд. Н. І. Косарева. — К.: ІЗМН, 1998 — 192 с.

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ДІАГНОСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Світлана МАРТИНЕНКО,

проректор з соціально-гуманітарних питань,
канд. пед. наук, професор кафедри теорії
та історії педагогіки КМПУ імені Б.Д.Грінченка

В умовах модернізації системи освіти в Україні суттєво змінюються вимоги до професійної діяльності вчителя початкових класів. У Концепції 12-річної школи зокрема зазначається, що "основною всіх перетворень в освіті має стати реальне знання потенційних можливостей дітей, прогнозування потреб і моделей розвитку особистості" [2, 5].

Початкова школа, зберігаючи наступність із дошкільним періодом дитинства, забезпечує подальше становлення особистості, її інтелектуальний, фізичний і соціальний розвиток. В учнів початкових класів формується розгорнута навчальна діяльність шляхом оволодіння організаційними, логіко-мисленнєвими, загально-пізнавальними, контрольно-оцінювальними і рефлексивними вміннями.

Саме вчитель, здійснюючи навчання, виховання і розвиток учнів, покликаний створювати такі умови, за яких розкриваються індивідуальні якості та властивості кожної особистості. Врахування індивідуальних потреб і відмінностей учнів потребує від педагога володіння основними прийомами професійної майстерності: високого рівня розвитку психолого-педагогічних і дидактичних здібностей, навичок організації навчального процесу, здатності критично й творчо підходити до виконання основних професійних функцій. Учитель початкових класів має створити для учнів безпечне, творче середовище, сприятливий психологічний мікроклімат, в якому вони самостійно розвиваються, підвищують свій рівень відповідальності [3, 204].

У наукових школах зарубіжних країн (Бельгія, Голландія, Данія) активно розвивається теорія соціально-конструктивізму в навчанні, за якою кожен учень розглядається як особистість, що активно конструє знання й уявлення у процесі взаємодії з навколишнім середовищем (однокласниками, батьками, вчите-

лями). Первинне розуміння цієї теорії полягає в тому, що діти будують свою соціальну дійсність шляхом взаємодії з іншими, нову інформацію поєднують із уже здобутими знаннями та вміннями. Таким чином, людина, що навчається (в нашому випадку — учень початкової школи), створює своє власне унікальне розуміння дійсності. Повніше зрозуміти й досконало вивчити індивідуальність кожної дитини допоможе застосування комплексу діагностичних знань, умінь і навичок у професійній діяльності вчителя початкової школи.

Водночас, як засвідчують теоретичні дослідження і аналіз практичної роботи, вчителі початкових класів мають серйозні труднощі у здійсненні *діагностичної діяльності*. Вона полягає у розпізнанні якостей, характеристик і стану всіх складових педагогічного процесу, отриманні інформації про розвиток діагностованого об'єкта. Це дає змогу вчителю зрозуміти проблему, виробити критерії аналізу педагогічної ситуації, визначити зону пошуку педагогічних рішень і їх конструктивну розробку, регулювати дії учнів і власну професійну діяльність, оцінювати результати педагогічної взаємодії тощо.

Опитування педагогів міст Києва, Одеси, Полтави, Чернівців, Дніпропетровська (опрацьовано дані понад тисячі респондентів) дало змогу встановити, що труднощі в діагностичних діях найпомітніше виявляються під час визначення мети навчання, проектування змісту навчальних предметів, методичного забезпечення навчально-виховного процесу з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей школярів, а також вибору оптимальних методів навчання з дозуванням міри педагогічної допомоги і підтримки учнів молодшого шкільного віку. Як з'ясувалось, недоліки в діагностичному компоненті педагогічної діяльності негативно впливають на її якість, є серйозною перешкодою для реалізації в ній особистісно орієнтованого підходу до навчання.

У процесі практичної професійної діяльності вчитель певною мірою оволодіває методами і формами діагностичної діяльності (проводить спостереження, бесіди, тестування, анкетування учнів та їхніх батьків).

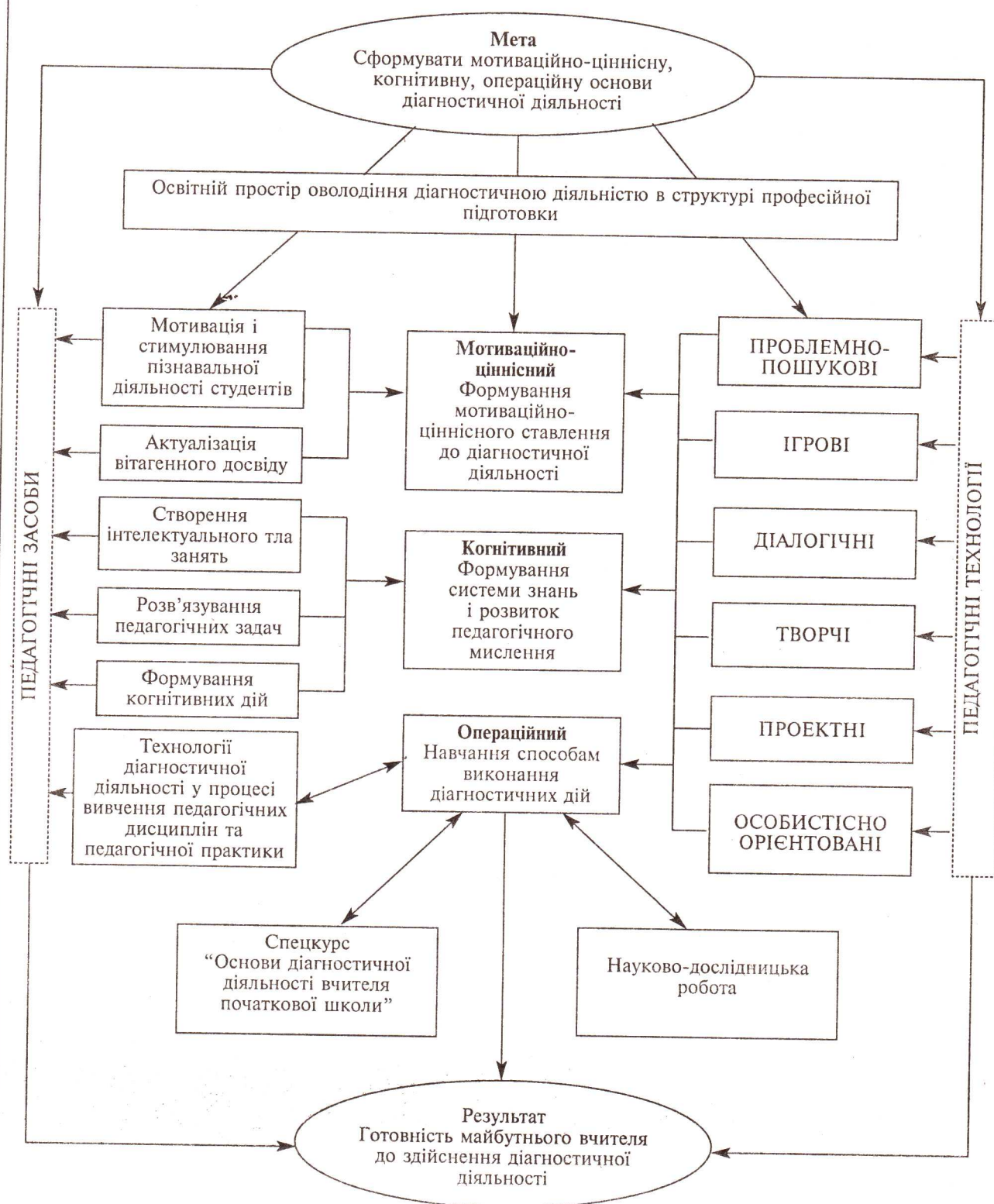

Схема.1. Модель підготовки майбутнього вчителя початкових класів до діагностичної діяльності

Однак, лише незначна частина діагностичних дій продуктивно засвоюється вчителями самостійно. Стає очевидним, що необхідна спеціальна цілеспрямована робота, відпрацьована система підготовки майбутніх учителів до діагностичної діяльності під час навчання у вищому навчальному закладі.

Підготовка вчителя початкових класів до діагностичної діяльності здійснюється, в першу чергу, через зміст професійно-педагогічної освіти. Її аналіз передбачає визначення тих навчальних дисциплін, які безпосередньо або опосередковано спрямовані на підготовку вчителя до педагогічної діагностики. Відповідно до методологічних засад, розуміння сутності діагностичної діяльності та її суб'єктів мають стати основою для розробки мети, змісту й технологій навчання студентів цієї діяльності у вищих педагогічних закладах.

Але, як показують реалії сьогодення, більшість теоретичних засад, які стосуються предмета, складу та сутності діагностичної діяльності, потребують емпіричної перевірки. З огляду на це, нами була розроблена *модель підготовки майбутніх учителів початкових класів до діагностичної діяльності* (схема 1), що знайшла своє практичне втілення в умовах навчального процесу КМПУ імені Б.Д. Грінченка (освітньо-кваліфікаційний рівень "спеціаліст"), починаючи з 2002/2003 навч.р. і до цього часу.

Методика підготовки майбутнього вчителя початкових класів до діагностичної діяльності реалізувалася на базі змісту психолого-педагогічних дисциплін, фахових методик, розробленого спецкурсу та педагогічної практики студентів. Взаємодія основних компонентів у системі підготовки майбутнього вчителя до діагностичної діяльності подана на схемі (схема 2).

Схема 2. Схема взаємодії основних компонентів у процесі підготовки майбутнього вчителя початкових класів до діагностичної діяльності

Необхідно було визначити також послідовність і порядок формування знань про діагностику в процесі вивчення предметів психолого-педагогічного циклу. Для цього ми співвіднесли зміст діагностичних знань з логікою вивчення курсу загальної педагогіки, змістом окремих навчальних предметів цього циклу. Врешті-решт нами була побудована матриця, що відображає включення діагностичних знань у процес вивчення педагогічних дисциплін.

Ми також використовували досить відомий у науці *метод вивчення структури діяльності*, за яким йде паралельне спостереження за людьми, котрі досконало володіють якоюсь діяльністю (в нашому випадку – діагностичною) і за тими, хто нею не володіє, припускається помилок під час її виконання. Сутність методу полягає в тому, що подібні порівняння дають змогу виокремлювати ті дії, які забезпечували успіх, і відсутність яких робила діяльність малоефективною [4, 91].

Важливим аспектом у процесі підготовки вчителя до діагностичної діяльності, на нашу думку, є питання *про виділення етапів і визначення її змісту*. Етапність дає уявлення не тільки про логіку, а й про швидкість вивчення студентами деяких спрогнозованих знань, умінь і навичок діагностичної діяльності. Проте ми виходили з того, що різноманітні компоненти діагностичної діяльності по-різному складні (або доступні) для засвоєння. Це зумовлено, перш за все, реальними індивідуальними здібностями студентів, що оволодівають цією діяльністю.

Було встановлено *основні етапи засвоєння діагностичної діяльності* майбутніми вчителями початкових класів:

- 1 етап (початковий) – прийняття професії як особистісно значущої;
- 2 етап (основний) – когнітивне засвоєння діяльності;
- 3 (підсумковий) етап – перехід до практичних дій.

Поєднання запропонованої етапності з логікою вивчення педагогічних дисциплін дало змогу розробити зміст оволодіння діагностичною діяльністю. У цьому процесі брали до уваги взаємозв'язок і взаємозумовленість не лише самих етапів, а й основних функціональних завдань навчання, гнучкого переходу від одного етапу до іншого [4, 91].

Взаємозв'язок і взаємозумовленість етапів засвоєння діагностичної діяльності з основними функціональними завданнями зображено на схемі 3.

Таким чином, розроблена модель підготовки майбутніх учителів початкових класів до діагностичної діяльності відображає основні компоненти цієї підготовки. Відповідно до визначених параметрів модель придатна для реалізації в умовах вищого навчального закладу. Її теоретичне обґрунтування показує відповідність інноваційним потребам протікання процесу професійної підготовки вчителя. Визначені етапи засвоєння студентами діагностичної діяльності дають змогу вдосконалити процес професійної підготовки. Використання сучасних

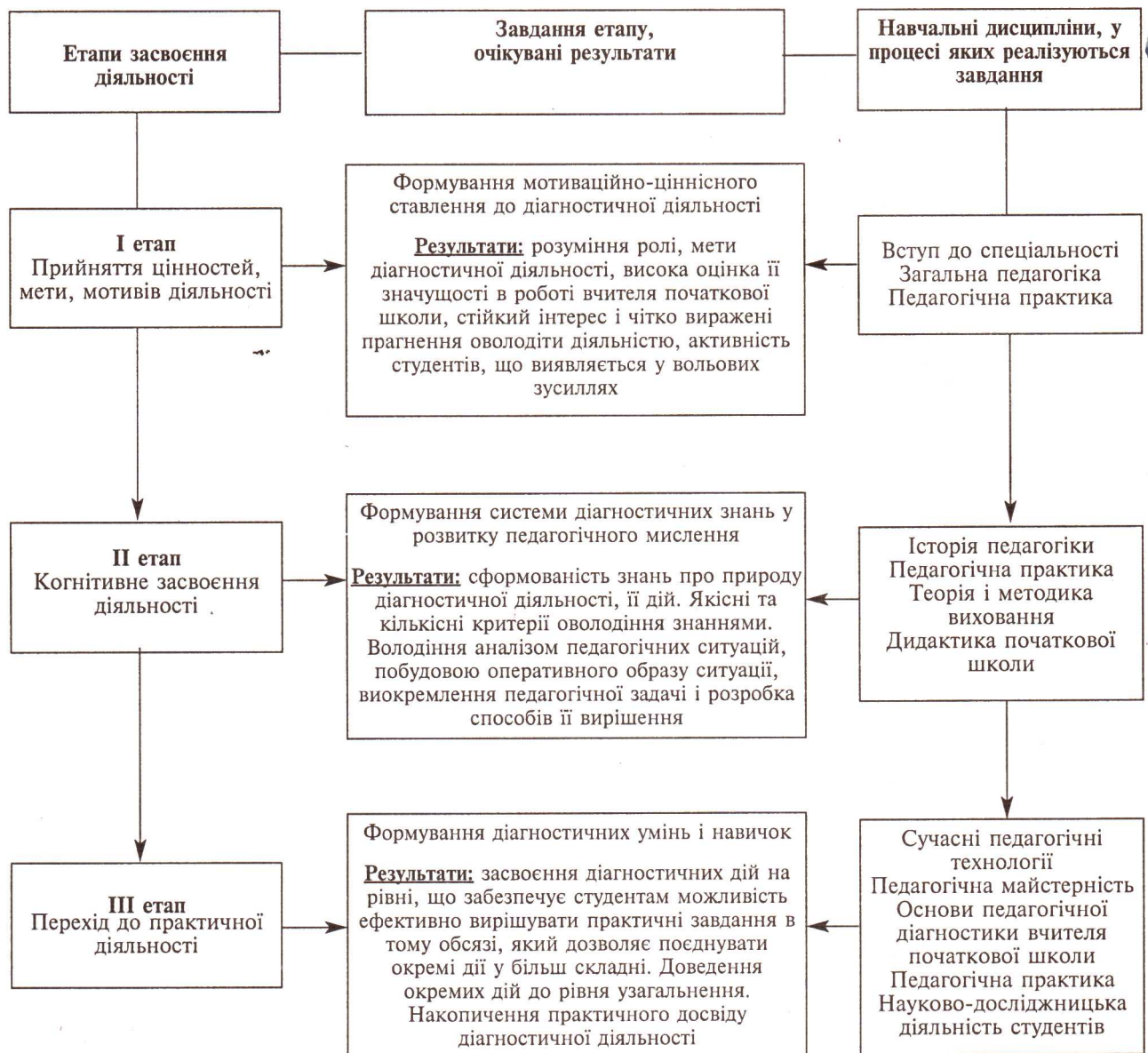

Схема 3. Етапи засвоєння студентами діагностичної діяльності

методик, засобів і прийомів навчальної діяльності у процесі підготовки майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної діагностики сприяє інтегруванню розробленої системи в існуючі умови вищої освіти.

Література

1. Граник Г.Г. Психологическая модель процесса формирования умения // Вопросы психологии. — 1997. — № 3. — С. 56–65.

2. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) // Директор школи. — 2002. — № 1. — С. 5–15.

3. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти. — К.: СПД "Цудзиневич Т.І." — 2007. — 204 с.

4. Шадриков В.Д. Психологический анализ деятельности: Системогенетический подход / В.Д.Шадриков. — Ярославль: Изд-во Яросл.ун-та, 1979. — 91 с.